Să fie viu, puternic și să rămână

Apartamentul pe care l-am închiriat în Albufeira e la 15 minute de plajă. Dar drumul înapoi pare fără capăt. Ziua a fost lungă. Cu liniștea pe care mi-am dorit-o atât de mult de ziua mea, la capătul lumii, cu un răsărit anticipat și inhalat în tăcere. Cu spumant rece pe malul oceanului și tălpile goale pe nisipul fierbinte, țâșnind printre degete. Cu gândurile adormind în ritmul valurilor. Cele câteva picături de apă sărată șerpuind pe față n-au fost planificate, dar s-au dovedit binevenite. Intensitatea liniștii poate fi nebănuit de tămăduitoare și obositoare deopotrivă.

Fără să vreau, în timp ce urcăm dealul spre casă, mă gândesc la cartea care mă așteaptă pe noptieră ca la un nou țărm pe care vreau să mă astâmpăr și să mă adun. Undeva acolo, Electra era la o secundă distanță de revederea cu tatăl ei. Așa spera ea.

O lăsasem stând la fereastră și privind focurile care se aprindeau unul după altul, de la Troia până la Micene, vestind victoria lui Agamemnon și întoarcerea lui acasă. Atât de mult așteptase clipa aceea, încât aproape încetase să mai creadă că se va întâmpla vreodată. Viața ei devenise, între timp, o lungă așteptare a tatălui.

După moartea lui, fiica va intra într-o altă așteptare, și mai intensă: cea a răzbunării lui. Numai că nici de data aceasta nu cu propriile mâini. Va aștepta ca fratele ei, Oreste, să o facă.

Întreaga viață a personajului pe care l-am luat cu mine la capătul lumii pare construită din așteptări electrizante și delegări ale puterii și voinței, prinse într-un conflict care nu poate fi rezolvat. Tatăl ei va muri și, cu toate acestea, va ocupa aproape tot spațiul din viața ei.

La mijlocul acestei veri am avut norocul să particip la un atelier de supervizare condus de psihanalistul italian Luigi Zoja. Ajunseserăm la complexul patern la femei. Una dintre cele mai cunoscute lucrări ale sale, *Tatăl (Il gesto di Ettore, 2000)*, a ajuns la a șaptea ediție în italiană. Zoja ne-a povestit că versiunea rusă continuă să fie una dintre cele mai căutate și că volumul este foarte popular în spațiul post-sovietic. Acolo unde, spunea el, este poate și cea mai mare nevoie de el. Pentru că tatăl lipsește. Și nu de ieri.

Pentru Zoja, paternitatea nu este doar un fapt biologic. Este o construcție culturală fragilă, care trebuie transmisă și reînvățată de fiecare generație. Îi vorbeam despre cazul pe care îl adusesem în supervizare: o femeie care avea dificultăți în gestionarea emoțiilor și construirea relațiilor, bine mascate de o aparentă bunăstare și funcționalitate socială și materială.

— Unde este tatăl ei? m-a întrebat Zoja. Și care este relația cu el?

Tatăl lipsea cu desăvârşire. Plecase când ea era o copiliţă. Pe la douăzeci de ani, când s-a hotărât să-l caute, abia dacă a mai regăsit în bărbatul din faţa ei chipul şters care îi rămăsese în memoria de copil. Dar şi mai dureros i-a fost să descopere un om care îşi vedea foarte bine de viaţa lui. În tot acest timp, ea crescuse cu gândul că şi tata visează s-o găsească.

M-am întrebat atunci dacă şi complexele noastre au o istorie. Dacă nu cumva ceea ce trăim ca fiind profund intim şi numai al nostru poartă, uneori, urmele unor lucruri petrecute cu mult înainte să ne naştem.

Istoria ţării noastre ne dă destule motive să punem întrebarea. Războaiele mondiale au luat bărbaţii de acasă. Deportările şi represiunile i-au luat din nou. Unii nu s-au mai întors. Alţii s-au întors din război, lagăr sau armată, dar nu neapărat întregi. În acelaşi timp, lumea sovietică a slăbit vechea autoritate patriarhală fără să construiască neapărat în locul ei un model de paternitate mai implicat afectiv. Deasupra tatălui din casă crescuse un Tată mult mai mare: statul, partidul care hotăra, pedepsea şi recompensa.

Femeile, între timp, au învăţat să poată. Au intrat masiv în câmpul muncii fără să iasă cu adevărat din bucătărie şi din camera copiilor. Moldovencele pot. Au muncit mereu, au crescut copii, au ţinut case, au administrat puţinul care era şi au trecut familii întregi prin ierni, lipsuri şi schimbări de regim.

După destrămarea Uniunii Sovietice, istoria a inventat o altă formă de absenţă: migraţia. Tata (şi adesea mama) nu mai dispărea în război sau în Siberia. Pleca la Moscova, în Italia, Portugalia, Germania. Trimitea bani, suna şi, o dată pe an, pe la sfârşitul verii, venea acasă cu valize pline. Iar fata creştea între două luni de august.

Dar poate că totul a început cu mult înaintea ei. Cu un străbunic care a plecat la război şi nu s-a mai întors. Sau pe care l-au ridicat într-o noapte şi, până să se trezească cei mici, nu mai era. Cu un băiat care a crescut lângă o mamă ce nu avea timp să jelească, pentru că trebuia să pună ceva pe masă, să treacă iarna şi să ţină copiii vii lângă sobă.

Băiatul a crescut, s-a făcut bărbat şi apoi a devenit şi el tată fără să fi avut prea mult timp un tată al lui. Poate a ştiut să muncească, să repare gardul, să aducă lemne şi să nu se plângă. Cu lucrurile dinăuntru s-a descurcat cum a putut. Iar fiul lui a învăţat de la el tot ce era de învăţat: cum se face focul, cum se strâng dinţii şi cum se tace.

Apoi fiul acesta a avut o fată.

A iubit-o, probabil, cum a ştiut mai bine. A dus-o la şcoală, i-a cumpărat prima bicicletă. Când a făcut şaisprezece ani, s-a înfuriat pentru că a venit prea târziu acasă şi poate n-a găsit niciodată cuvintele potrivite când ea a plâns.

Fata a crescut şi, într-o bună zi, s-a îndrăgostit. A venit la întâlnire singură. Purta o rochie roşie de nailon, cu buline mari albe, şi era convinsă că acolo, la fântâna de la capătul zăvoiului, sunt doar ei doi.

Numai că, undeva, nevăzuţi, pe scaunul cela lung de salcâm se aşezaseră deja câţiva bărbaţi.

Unul nu se întorsese din război. Altul crescuse fără el. Al treilea învăţase să tacă.

Iar acum bărbatul din faţa ei primea în braţe, fără să ştie, nu doar femeia de care se îndrăgostise, ci şi o foame veche de câteva generaţii.

Fata îşi alegea acum bărbatul inimii. Trebuia să fie viu, puternic şi, mai ales, să rămână. Numai că nu alegea doar ea. Alegea şi foamea ei veche, după ceva ce lipsise prea mult timp. Fata asta căuta în bărbat direcţia şi puterea pe care nimeni nu o învăţase cum să le găsească în sine. Le voia concentrate acolo, ca într-un flacon mic de esenţă tare, într-un bărbat mitologic, dar în carne şi oase. Un bărbat pe care să-l poată admira. Şi, într-un fel pe care nici ea nu-l înţelege încă, să semene cu tata.

Poate că aici începe una dintre cele mai complicate negocieri ale vieţii ei adulte.

Ce se întâmplă dacă femeia aceasta îi cere, fără să ştie, bărbatului pe care îl iubeşte să poarte ceva din puterea pe care cândva a aşezat-o în tată? Să ştie cum e mai bine pentru ei amândoi. Neapărat, să poată s-o protejeze. Să confirme că ea este valoroasă. Iar, drept dovadă, s-o aleagă dintre toate celelalte femei. Să fie un bărbat spre care să poată ridica ochii cu admiraţie. Să fie suficient de puternic încât ea să se poată sprijini pe el, dar suficient de blând încât puterea lui să nu o ameninţe.

Nu este nimic nefiresc în a ne dori protecţie, siguranţă sau admiraţie de la omul pe care îl iubim. Lucrurile devin mai complicate când, fără să ne dăm seama, îi încredinţăm şi o sarcină imposibilă. Când

îi cerem să repare ceea ce a rămas neterminat între noi și primul bărbat important din viața noastră, tata.

Și atunci poate apărea furia. Nu neapărat pentru că bărbatul din fața noastră a devenit mai puțin puternic. Uneori tocmai pentru că am ajuns să simțim câtă putere i-am dat noi, cu mâinile noastre.

Mai am șase pagini până mă despart de Electra. Clitemnestra e moartă deja, iar Eriniile furioase se năpustesc peste copilul care a înfăptuit dreptatea. Îmi ridic ochii din carte. În aeroport, pe două ecrane mari, curg imagini live din Porto și Lisabona. Escala mai ține trei ore, așa că am timp să deslușesc sensul din cuvintele unei limbi latine, soră cu graiul meu. În zilele din ajun se anunțaseră marșuri pașnice. Zeci de mii de oameni coborâseră pe Avenida da Liberdade cerând lucruri cât se poate de pământești: locuințe pe care să și le poată permite, chirii mai mici, salarii mai mari. În dimineața aceea însă, ceva ieșise de sub control. Pe ecrane se aleargă, se împinge, se lovește. Sunt zeci de răniți în capitala portugheză.

De la Paris vin imagini și mai violente. Tineri porniți în stradă să protesteze împotriva inegalității sociale și a condițiilor deplorabile din educație sparg acum vitrine, incendiază clădiri și lovesc oameni care au avut nenorocul să le iasă în cale.

Mă uit la ecrane. Apoi din nou la Electra. Mă întreb ce se întâmplă cu o revendicare dreaptă atunci când, prin ea, încearcă să vorbească și altceva. Oare cât de veche trebuie să fie uneori foamea ca furia să ajungă atât de mare?

Cu gând bun,
Ana